

cialment indefinit; que, solament en apariar-se amb mots i construccions de per si negatius, es concretaven en acepcions negatives, especialment davant *no*; en català antic no es troba encara l'ús absolut i abreujat en què *jamai* (*jamés*) tot sol pren el sentit d'adverbi, de temps, de per si negatiu: es tracta d'una evolució per abreujament sobretot consumada en francès (*jamais*) i en cast. literari (*jamás*), i que en català, quan aparegué, tingué usos poc idiomàtics amb *jamai*, que com a molt es poden admetre només en qualitat d'expressió ultra-emfàtica: això? *jamai!* El simple *mai* ens basta quasi sempre.

En canvi, amb un sentit positiu de caràcter indefinit, es troba *jamai*, i *jamés* sobretot a l'E. Mj.; observem, en efecte: «-- aquest Tirant és fet enemic de mon voler, que sola una hora yo no puc ab mon Phelip parlar --. Digueu Tirant, e per què tant me enugeu? Car si *jamés* has amat en algun temps, deuries pensar quant és gran repòs practicar de rahons a soles ab aquella persona que hom ama», JoMartorell (Ag. I, 307); «los àngels -- han memòria indelible ne res que *jamés* hagen sabut los desmembra», Eiximenis (DAG.). Fabra va descabdellar àmpliament la naturalesa, i les implicacions normatives, d'aquests usos, en les seves gramàtiques, a les quals, i en particular a la de 1912, ens cal remetre.

APÈNDIXS (COMPOSTOS)

JAMAI. Es documenta almenys des d'autors clàssics del S. XIV, i el que corona la prova de la seva gènesi sintacti-fonètica ja indicada, és que a l'Edat Mitjana no apareix mai en final absoluta ni davant vocal i consonant sorda, sinó només seguit de *no* o d'altra consonant sonora: «*jamai no hi hac pus pèl*», Eiximenis (Terç, NCL. VI, 109), «la lum del sol, que en molts torrents que-y ha en lo món, *jamay no-y entre --*», StVicentF (Serm. I, 125.31); o davant una altra sonora, i llavors sovint amb el valor quasi-positiu o almenys indefinit que cal reconèixer-li com a essencial: «De llur parlar e rallar, que és cosa fort malestant en fembra, qui te-n poria dir la centena part? Los maestres en Teologia, los doctors -- après molts anys troben haver après fort poc; e aquestes en un matí -- saben en qual manera l'Espirit Sant proceix del Pare -- e si lo riubarbre és sec o humit -- e finalment ço que feren *jamai* los grecs e-ls troyans, los romans e-ls cartaginesos; e axí de tot plenerament informades --», BMetge (Somni IV, NCL., 120.26). En fi, també trobem *jamay*, en el S. XV, en el *Li. Eleg.* de JnEsteve.

En la vida futura de *jamai* i *jamés*, és clar que havia de tenir un paper decisiu la coexistència amb *mai*, que d'una banda va tendir a reforçar i consolidar el caràcter preponderant del significat negatiu; i que, d'altra banda, dins el duplicat, una mica sobrant, entre *jamés* i *jamai*, va donar la victòria a aquest últim. El duplicat encara es conservava, amb plena llibertat de tria, en el llenguatge quatrecentista de StVicentF, on trobem de bracet les dues formes, i on observem també que

jamay no va sense l'acompanyament d'una consonant sonora: «*jamés* no poden batallar a cavall: puy són cayguts del cavall, puy la ha perduda, nunca, *jamay*, la pot recobrar» (Quar., 133.62). Però, tombant el 1500, l'ús de *jamés* s'entrecorria ràpidament, per més que encara el trobem algun cop en la 1.ª meitat dels segles baixos («en esta vila -- go[*s*]sam de tota salut, com *jamés* la ajam tinguda», carta del Consell perpiñanenc al de Barcelona, en l'any 1631, RLR LXII, 303, on potser no és casual que el sentit sigui l'indefinit no negatiu), però més tard s'extingeix del tot l'ús d'aquesta forma.

Jamai va ser reprès, almenys com a terme literari, pels poetes de la Renaix.: l'acompanyament amb *no* continua essent desitjable, si bé no tan indispensable com amb *res* i amb *cap*, donat el fet que, si aquests són encara una eina irremplaçable de la llengua (en llur paper de sinònims breus de 'alguna cosa, cap cosa') *jamai* té pràcticament sempre un paper negatiu: «allí, ben jove, vaig somiar-hi / un niu d'humana felicitat / -- / i és que en la calma de tals paratges / tan dolç és viure, veure i sentir / -- / més jo tal sort *jamai* dec posseir», Costa (Cala Gentil); «*jamai* d'un vas més tendre, la plenitud de vida / el plor de l'inefable defalliment vessà; / *jamai* fores tan bella, oh dona beneïda! / *Jamai*, en el món nostre ni el món d'allà dellà, / mon llavi, que cixugava ta galta esblanqueïda, / un glop de més divina dolçura fruità!», Alcover (Avemaria, O. C., 15). *Enjamai* variant afavorida per alguns valencians: «els nostres vells no sabien dir *enjamay* una mentira», MGadea (T. del Xè III, 68; III, 131).

JAMÉS. «Totes les coses del segle són vanitats, e caden -- mas caritat *jamés* no cadrà», Hom., 1v14. Des dels orígens s'observa que *jamés* (a diferència de *mai* i *jamai*) es troba sobretot quan no va davant una consonant sonora: «Mort és ton fill -- a entristar te cové tan fortment, que en tu *jamés* consolació ni goig no puscha entrar», Lluïl (Blanq. II, § 49, NCL., 246.3); «*jamés* quaix no-n pot exir ab honor, car *jamés*, sens tota vergonya, no feia --», Eiximenis (Terç, NCL. VI, 108, 119); «Ara conec - que preu més aquest bé / que tots aquells - que yo poria aver / -- / delit d'amor - no prehi *jamés* tant / que fos celós - de tot l'avenir; / ara tem-mi - que no-m fàllega Amor / --», Ausiàs (85.13); «no he volgut *jamés* admetre les vostres pregaries», JoMartorell (Ag. I, 276).

Després l'ús se n'estén a totes les posicions, sense excloure'n la que precedeix consonant sonora: «no-ns restava sinó morir per la fe de Jhesucrist -- no fon *jamés* major misèria, ni passaren los gloriosos Màrtirs major pena --», JoMartorell (Ag. I, 333), i acaba per trobar-se fins i tot davant la *n*: «Sen Paul -- es-se-n anat a Jhesuchrist -- *jamés* no escriurà -- dién de tu *Fil mot car --*», VidesR (135v1); «*jamés* no puc fer --», «*jamés* no cantàs», «*jamés* no se n'itasc», «*jamés* no n'ha memòria», «*jamés* no pot hom veure», Eiximenis (Terç, NCL. VI, 121, 123, 135); «totes les